Lad mig gøre det kort, - som en af de politikere, der godt kan se det meningsfulde i at lytte i fem dage og tale i fem minutter.
Lyttepositionen har ikke været den ringeste under denne kongres.
For hvad har vi oplevet?
En bare-kom-an-formand, der har sendt konsensusnarkomanerne på afvænning.
Velargumenterende og årvågne delegerede, som med deres spontane reaktioner har demonstreret en vis overfølsomhed overfor floksler. Det har været kernen, der har fået bifald, ikke indpakningen.
Vi er begyndt at tage fat på noget af det rigtig svære.
Vi er begyndt at forholde os til, at velfærd ikke bare betyder
ydelser, men også nutidig fortolkning af gamle begreber som retsindighed, pli, tolerance, forpligtethed og humanisme.
Alt det kræver den form for menneskelighed, som vore forgængere for 125 år siden kaldte for broderskab.
Mestrer vi det i moderne udgave?
Tager vi konsekvensen af, at kampen for lighed ikke er i modsætning til respekten for menneskers forskellighed?
Har vi i tilstrækkelig grad forstået, at "fravær af dømmesyge" er helt nødvendig for en politisk bevægelse, som skal rumme både arbejdsmanden, skolelæreren, indvandreren, pensionisten, teknikeren, den selvstændige erhvervsdrivende, akademikeren, socialarbejderen, kunstneren, landmanden og den etnisk udrensede flygtning?
Jeg håber svaret er ja.
Det gør jeg, fordi Socialdemokratiets fremtidige indflydelse i høj grad afhænger af den "åndelige bredde", partiet indrømmer sig selv.
Fejler vi her, kan nok så mange forbedringer af arbejdsmarkedsordninger, skattesystemer og finanskurver ikke give partiet den nødvendige gennemslagskraft.
Franz Vranitzky, Gro og Pauline Green talte til kongressen om at "være på den rigtige side". Om at være den politiske faktor, hvis engagement for grundlæggende sociale og menneskelige værdier aldrig må kunne drages i tvivl.
Ja, selvfølgelig har de ret. Men det er samtidig nødvendigt, at vi hver især gør os klart, at det kræver politisk råstyrke og mod til indimellem at indtage modvinds-holdninger.
En politisk bevægelse, som gør krav på at være motor for skabelsen af et mere de-

mokratisk Europa, kan ikke klare sig på at snakke tidsånden efter munden.
Det kræver i nogle tilfælde det modsatte.
Redskabet er ægthed og bred kulturel forankring.
Et par eksempler:
Hvis tidsånden er negativ overfor de arbejdsløse, må vi påtage os besværet med at vende stemningen.
Hvis tidsånden trækker på skulderen af gamle menneskers behov, må vi overbevise flertallet om, at de tager fejl.
Eller hvis tidsånden gør det tilladeligt at diskriminere flygtninge og indvandrere, må vi gå mod flertallet.
Mens det nye arbejdsprogram var til debat ude i partiforeningerne, har der været så mange smagsprøver på vores interne forskellighed, at der blev rejst tvivl om muligheden for at sammenfatte holdningerne i eet program med een titel.
Jeg var til et møde i Sydsjælland, hvor en konsensus-søger foreslog følgende titel: "Snart, dvs. to minutter i tolv, dages det for Hilden og hackerne og midtbanen og friheden".
Lad os glæde os over, at programmet, der tager hul på det ny årtusind hverken kom til at hedde sådan eller "Husk lige fremtiden".
Efter denne kongres er det ganske trygt at gå af som næstformand. Det er tryggere end på noget andet tidspunkt i de tolv år, jeg har været en del af partiledelsen.
Det har været tolv besværlige men inspirende år.
Tre meget forskellige formænd, fem forskellige næstformandskolleger og tæt samarbejde med mange hundrede tillidsfolk blev det til.
På mange måder en kompliceret tid for arbejderbevægelsen, fordi eentydigheden i værdier forsvandt. Så kompliceret, at nu også hovedaktørernes familier hjælper os med at forstå, hvad vi har oplevet. Familien i centrum, hed vist nok et af vore gamle valgslogans.
Tak til jer alle sammen for skidt og kanel og begejstring og sejre og politiske stjernestunder.
På et tidspunkt midt i alle omskiftelserne i partilivet sagde man: Formænd forgår, kvindelige næstformænd består. Tillykke og god arbejdslyst til min efterfølger. Jeg ved, hvad der venter dig og synes, du har grund til at glæde dig.